

Article Arrival : 03/01/2021

Published : 20.02.2021

Doi Number <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.3020>Reference Inciman Çelik, T. & Kılıç, F. (2021). "Ortaöğretim İngilizce Dersi Kazanımlarının Üst Düzey Düşünme Beceriler Açısından İncelenmesi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:7, Issue:79; pp:1010-1026

ORTAÖĞRETİM İNGİLİZCE DERSİ KAZANIMLARININ ÜST DÜZEY DÜŞÜNME BECERİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

An Investigation Of High School Education English Course Outcomes In Terms Of High-Level Thinking Skills

Tuğba İNCİMAN ÇELİK

Mersin Üniversitesi, Eğitim Entitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Doktora Öğrencisi, Mersin/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5558-2154>

Doç. Dr. Figen KILIÇ

Mersin Üniversitesi, Eğitim Entitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü, Mersin/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2546-2546>

ÖZET

Bilim ve teknolojilerdeki son gelişmelerle birlikte yeni eğilimler oluşmaya başlamıştır. Bu eğilimleri takip edebilmek için eğitim sistemlerinde de köklü değişikliklere gidilmiştir. Eğitim programlarımıza baktığımızda da kazanımlarda üst düzey düşünme becerileri yoluyla daha nitelikli öğrenmeler kazandırılması amaçlanmaktadır (MEB, 2018). Üst düzey beceriler deyince eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme, analitik düşünme, metabilşsel (üst bilişsel) düşünme, yanal düşünce (lateral) vb. becerilerinden söz etmek mümkündür (Ünveren Kapanadze, 2018). Bu çalışmada da İngilizce öğretim programının kazanımlarında yer alan üst düzey düşünme becerileri incelemek amaçlanmıştır. Bu araştırmanın temel amacı 9, 10, 11 ve 12. sınıf İngilizce öğretim programlarının üst düzey düşünme beceriler açısından incelenmesini kapsamaktadır. Nitel araştırma yöntemine göre geliştirilen bu çalışmada doküman inceleme yöntemiyle veriler toplanmıştır. Araştırmanın evrenini 2018 İngilizce Dersi Öğretim Programındaki tüm kazanımlar; örneklemini ise amaçlı örnekleme yolu ile seçilmiş 9-12. sınıflara ait kazanımlar oluşturmaktadır. Bu kazanımlardaki üst düzey düşünme becerileri tespit edilmiş, bu yolla elde edilen veriler, gruplandırılıp betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Ayrıca, metin incelemelerinde kullanılan içerik analizi yöntemiyle elde edilen olguların belli başlıklar şeklinde tasnif edilmesi anlamına gelen kategorisel analiz tekniği kullanılarak tespit edilen bulgular tablolar halinde de sunulularak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda İngilizce öğretim programında üst düzey düşünme becerilerine ait kazanımlar görülmüştür. Son olarak, düşünme becerilerini geliştirme yolları üzerinde durulmuş ve bu becerileri geliştirmeye yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üst Düzey Düşünme Becerileri, Öğretim Programı, Program Değerlendirme, Eğitim Programı, İngilizce öğretimi, Yabancı Dil, Kazanımlar

ABSTRACT

With the latest developments in the world, new trends have started to form in the world. In order to follow these trends, radical changes have been made in education systems. It is aimed to gain more qualified learning through higher level thinking skills in our education programmes' outcomes. (MEB, 2018). When it comes to high-level skills, it is possible to talk about critical thinking, creative thinking, reflective thinking, analytical thinking, metacognitive thinking, lateral thinking skills etc. (Ünveren Kapanadze, 2018). This study focused on these skills. The main purpose of this research is to examine 9th, 10th, 11th and 12th grade English language teaching programs in terms of higher level thinking skills. In this study, which was developed according to qualitative research method, data were collected by document analysis method. The universe of the research consists of all the outcomes in the 2018 English Lesson Curriculum. The sampling consists of the acquisitions of 9th - 12th grades selected by purposeful sampling. High-level thinking skills in these acquisitions were determined, the data obtained in this way were grouped and analyzed by descriptive analysis method. In addition, the findings determined by using the categorical analysis technique, which means classifying the facts obtained by the content analysis method used in text studies, were also presented in tables and evaluated. As a result of the research, the acquisitions of higher order thinking skills in the English language teaching program were observed. Finally, the ways to improve thinking skills are emphasized and suggestions for improving these skills are presented.

Key Words: High Level Thinking Skills, Curriculum, Program Evaluation, Curriculum, Teaching English, Foreign Language, Outcomes

1. GİRİŞ

Son dönemlerde bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin en çok etkilediği alan kuşkusuz eğitimidir. Bireylerin hızlı gelişime ayak uydurabilmeleri ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri için eğitimde de köklü değişiklikler yapılmalıdır. Tarihte filozoflar, eğitimciler vb. bireylere düşünme becerilerinin nasıl kazandırılacağı üzerinde durmuşlardır. Son gelişmelerle bilginin hızlı bir şekilde yayılması ve yok olması söz konusudur (Aktan & Vural, 2016). Bu sebeple doğru bilgiye ulaşmak için bireylerin çaba sarfetmesi ve bilgiye nasıl ulaşmış onu doğru bir biçimde kullanmaları gerektiğini bilmeleri gerekmektedir. Bilginin sadece alınması yetmez onun anlamlandırılması ve yapılandırılıp transferedilmesi de gerekmektedir. Bu sebeple, araştırma, sorgulama, eleştirme, analiz etme, üretme, yaratma, problem çözme, hatalarından ders çıkarma, alternatif çözüm yolları üretme, kendin gerçekleştirme, kendi öğrenmesinde sorumluluk sahibi olma vb. becerilere sahip olması gerekmektedir. Bilgiye ulaşmak, bilgiyi analiz etmek, parçaları uygun yerlerine yerleştirmek, tekrar yapılandırmak ve bir araya getirmek ve özgün bir bilgi meydana getirmek gerekmektedir. Bu bağlamda yukarıda bahsi geçen eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme, analitik düşünme, metabilşsel (üst bilişsel) düşünme becerilerine sahip olmak önemlidir.

Eğitim – öğretim ortamında öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve önbilgilerinin bilinmesi, zengin öğrenme ortamında öğrencinin merkezde olması etkili bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için önemlidir. Öğrencilerden bilginin yapılandırılması ve günlük hayata transferedilebilmesi beklenmektedir. Bloom’un taksonomisinde yer alan ve üst düzey düşünme becerilerini de destekleyen analiz, değerlendirme ve sentez basamaklarını (Şeker, 2014) etkin kullanmaları da beklenmektedir. Bu kapsamda, üst düzey düşünme becerilerini de etkin ve verimli bir biçimde öğrenme ortamlarında kullanabileceklerdir.

2. ÜST DÜZEY DÜŞÜNME BECERİLERİ

Teknolojinin hızla gelişmesi, toplumlarda meydana gelen sosyal, kültürel, ekonomik vb. alanlardaki değişimlerle bireylerin yaşam tarzları da hızla değişmektedir. Bu hıza ayak uydurmak, adapte olabilmek için üst düzey düşünme becerilerinin de aktif olarak kullanılması gerekmektedir. Bu becerilerin eğitim ile kazandırılmaları ve geliştirilmesi mümkündür. Bu sebeple öğretim programlarında bu becerilerin öğrencilere kazandırılabilmesi için kazanımlar önemli yer tutmaktadır.

Düşünen, üreten, düşünme becerilerine sahip olan bireyler yetiştirmek için bu becerilerin eğitim programlarına yedirilmesi ve öğrenme – öğretme sürecinde de öğretmenler tarafından uygulanması gerekmektedir (Ünveren Kapanadze, 2018). Bu düşünme becerilerini kullanabilen öğrenciler, öğrendiklerini gerçek hayatla ilişkilendirebilecek, gerçek öğrenme yaşantıları oluşturabilecektir. Bu anlamda bu çalışmanın amacı, İngilizce Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kazanımlardaki üst düzey düşünme becerilerini tespit etmek, açıklamak; üst düzey düşünme becerilerini geliştirme yolları üzerinde durmak ve temel becerileri geliştirmeye yönelik öneriler sunmaktır.

Genel olarak öğretim programlarının temel yetkinlik kısımlarında öğrencilerin üst düzey becerilere sahip olması hedeflenmiştir. Bu kapsamda İngilizce Dersi Öğretim Programı hedeflerine bakacak olursak: Bu programın uygulanması “evrensel, ulusal, ahlaki, insani ve kültürel değerler ve etik farkındalığının yanı sıra hem sözlü hem de yazılı iletişim becerilerindeki yeterliliği artırmayı amaçlamaktadır. 9. -12. Sınıf İngilizce öğretim programı, Türk öğretmenlerinin ve İngilizce öğrenenlerin dil ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmıştır. Öğretim programı, öğretmenleri, yöneticileri ve materyal tasarımcılarını etkili bir İngilizce öğretme ve öğrenme deneyimine sahip olmak için bir çerçeveye sahip olmalarına ve öğretmenlerin içeriği yaratıcı bir şekilde öğrencilerinin bireylerine göre uyarlayabilmeleri için yeterince geniş / esnek olmaları için yönlendirecek kadar özellikli olması amaçlanmıştır. Küresel dünyada öğrencilerimizi

üretken, özerk ve yenilikçi, İngilizce'nin etkili iletişimcileri olmaları için yönlendirmeliyiz” (MEB, 2018).

Araştırmada bahsi geçen üst düzey düşünme becerilerine de değinilmiştir. Bunlar:

2.1. Eleştirel Düşünme

Chance (1986)'ya göre, eleştirel düşünme bilgiyi ayrıştırma, çözümlenme, organize etme, değerlendirme ve problem çözme sürecidir (akt. Ünveren Kapanadze, 2018). Eleştirel düşünen bireyler bilgiyi anlamlandırma sürecinde tek bir yolun olmadığını bilir, olumlu ve olumsuz yanlarını araştırır ve zihinsel süreçleri aktif olarak kullanır. Gerçeği objektif bir biçimde algılama süreci vardır ve akıl yürütme önemlidir (Ünveren Kapanadze, 2018). 2018 öğretim programlarında eleştirel düşünme vurgulanmıştır.

Üst düzey düşünme becerilerden eleştirel ve yansıtıcı düşünme, öğrencinin gerçek öğrenme yaşantılarını oluşturmada onlara kolaylık sağlayacak becerileridir (Meral & Semerci, 2009). Eleştirel düşünmeye sahip olan öğrencilerin aynı zamanda diğer düşünme becerilerine de sahip olması kolaylaşacaktır. Yansıtıcı düşünen kişi, kendi sorumluluklarının farkındadır. Deneyimlerinden ders çıkarır kendi düşünmesini sorgular (Ünver, 2007). Bu düşünceye sahip bireylerin özellikleri ise neden sonuç ilişkisini tespit etmek, genellemeler yapmak, farklı bakış açıları ile durumları açıklamak, kararları sorgulamak, sınıflamalar yapmak, mukayese etmek, alakasız durumları fark etmek, çıkarımda bulunmak vb. (MEB, 2006).

2.2. Yansıtıcı Düşünme

Yansıtıcı düşünme kavramı J. Dewey (1933) tarafından ortaya atılsa da bireyin kendi davranışlarını ve düşünme biçimini sorgulaması sebebi ile Sokrates'ten itibaren bu düşünme çeşidini kendimize sorular sorarak yaptığımız görülmektedir. Dewey yansıtıcı düşünmeyi herhangi bir inancın ya da temellendirilmiş sonuçlar ışığında desteklenen bilginin aktif, sürekli ve dikkatli bir şekilde düşünülmesi' olarak tanımlanmaktadır (Dewey, 1910, s.6). Planlı bir biçimde düşünmemize yardımcı olan bu düşüncede deneyimlerimizden faydalanmak ve yeni üretilen bilgi veya düşüncede bu deneyimlerle hareket edilmesi ve yeni bilgilerin oluşturulması vurgulanmaktadır. Hatalardan ders çıkarmak vardır (Ersözlü & Kuzu, 2011). Bu düşünme ile mantıksal bağ kurmak problemlere karşı stratejiler geliştirmek (Kızılkaya & Aşkar, 2009) gibi davranışlar da yer aldığı için diğer düşünme becerileri ile de içiçedir (Ersözlü, 2008) ve diğer düşünme becerilerini geliştirmeye de yardımcı olur (İnciman Çelik, 2018). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerine yapılan bir araştırmada, yansıtıcı düşünmeyi geliştirici faaliyetlerin öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin gelişimine de katkı sağladığını ortaya çıkarmıştır. (Ersözlü & Arslan, 2009).

Yansıtıcı düşünme ile bireyler kendilerini değerlendirir ve öz eleştiri yaparlar. Yeni durumlara kolay adapte olabilmek için bu beceriyi kullanmak gereklidir. Bireylerin okulda öğrendiklerini günlük hayata transfer edebilmeleri, bilgiyi alan değil üreten olabilmeleri sebebi ile yansıtıcı düşünmeyi kullanmaları gerekmektedir. Öğrencilere bu düşünme becerisinin kazandırılabilmesi için öncelikle öğretmenin bu beceriye sahip olması gerekmektedir (Şahan, 2011).

2.3. Yaratıcı Düşünme

Yaratıcı düşünme problemlere yeni çözüm önerileri sunan ve hayal gücünü de kullanarak orijinal fikirlerin ortaya çıkmasını sağlayan, keşfederek öğrenmeyi de içine alan bir üst düzey düşünme biçimidir. Özgün fikirlerin üretilmesi amaçlanmaktadır. Yaratıcılıkta asıl amaç problemlere özgün çözümler üretebilmektir (Palandökenliler, 2008). Yaratıcı bireyler öğrenmeye hazırdır. Öğrenme için meraklıdır ve hayal gücünü kullanır. Kalıplardan kurtulup özgün fikirler üretir. Risk alabilir ve öz eleştiri yapabilir (Temizkan, 2011).

2.4. Analitik Düşünme

Analitik düşünme, bütünü parçalara ayırıp çözümelemeyi kapsamaktadır (HayGroup, 2010). Bu beceriye sahip olan bireyler detaylara odaklanır ve problemi mantıksal bir biçimde belirli bir sıra şeklinde çözeceklerini bilirler. Bu sayede herhangi bir problemle karşılaştıklarında hangi aşamalarla problemi analiz edip sonuca ulaşacaklarını bilirler.

2.5. Metabilişsel (Üstbilişsel) Düşünme

Bu düşünme bireyin kendi düşünme süreçlerinin farkında olması demektir. Demirel (2010)'a göre metabiliş, bireyin öğrenme aşamalarında kendisi ile iletişim kurmasını ifade etmektedir. Yani birey etkili ve işlevsel bir biçimde nasıl öğreneceğine ve ne şekilde düşüneceğine kendi karar verir ve kendi öğrenmesinin sorumluluğunu alır. Bireyin kendi bilişsel süreçlerinin farkında olması (Senemoğlu, 2007), hangi stratejileri kullanırsa daha iyi öğreneceğinin farkında olması anlamlarına gelmektedir. İlgili alanyazında, öğrenme ortamlarında öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerinin geliştirilmesi gerektiği ve öğretimin temel amacının olması gerekliliği vurgulanmıştır (Özden, 1998; Ünveren Kapanadze, 2018).

2.6. Yanal (Lateral) Düşünme

Bireyin farklı bir bakış açısı ile duruma olaya bakmasını sağlayan bir düşünme çeşididir. Bir probleme farklı çözüm yollarının üretilmesini sağlar (Ünveren Kapanadze, 2018). Çoklu düşünmedir. Bir problemin üzerinde düşünerek farklı bakış açılarıyla bir problemi ele almak anlamına gelmektedir (Onargan vd, 2004). Bu bakış açısına sahip olan birey, tüm ihtimalleri göz önüne alır ve yaratıcı bilgiyi kullanma konusunda da başarılıdır. Düşünürken hem hayal gücünü kullanır hem de tümevarımcı bir yol izler.

3. İNGİLİZCE DERSİNDE UYGULANAN ÜST DÜZEY DÜŞÜNME BECERİLERİNE YÖNELİK OLARAK LİTERATÜR TARAMASI

İngilizce dersine yönelik olarak yapılan literatür taramasında, üst düzey düşünme becerileri ile ilgili kazanımların incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Derste uygulanan birkaç beceriye yönelik olarak rastlanılan araştırmalar aşağıdaki gibidir;

Baş ve Beyhan (2012)'a göre 7. Sınıf İngilizce dersinde uygulanan yansıtıcı düşünme becerisine dayalı olarak uygulanan öğretimin başarı ve tutuma olumlu katkı sağladığı gözlenmiştir.

Akın (2016) tarafından, 12. Sınıf öğrencilerinin İngilizce dersinde uygulanan yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin eleştirel ve yansıtıcı düşünme tutumlarına etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda deney grubunun yansıtıcı düşünme eğilimlerinde fark olduğu fakat eleştirel düşünme eğilimlerinde bir fark olmadığı gözlenmiştir.

Akran ve Babaoğlu (2019) yaptığı araştırmaya göre, İngilizce dersi alan 106 5. Sınıf öğrencisine öğrenmeyi gerçekleştirirken uygulanan Allosterik öğrenme modelinin onların eleştirel ve problem çözme becerilerini arttırdığını ve bu şekilde de öğrenmelerine katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu modelde öğrenme var olan zihinsel tasarımlarla gerçekleşmektedir. Öğrencinin bilgiyi çözümlemesine ve yeniden yapılandırmasına yardımcı olmaktadır (Akran & Babaoğlu, 2019). Yani öğrenci zihinsel süreçlerini aktif bir biçimde kullanarak bilgiyi analiz edip, yapılandırıp, günlük hayata transferedebilmektedir. Bu sayede üst düzey düşünme becerilerinin de farkına varmakta, öğrenmesinin sorumluluğunu üstlenmektedir.

Fahim ve Koleini (2014) yaptıkları araştırmada, 86 İranlı öğrencinin İngilizce dersinde eleştirel düşünme ve konuşma becerisi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulmuşlardır. Dil öğrenmede eleştirel düşünme becerisinin de önemli olduğunu vurgulamışlardır. Öğrencilerin kendi düşüncelerini kontrol edebildikleri, kendi öğrenmelerini takip edebildikleri ve değerlendirebildikleri gözlenmiştir. Ayrıca, yapılan literatür araştırmasında, eleştirel düşünmeyi etkin bir biçimde kullanabilen öğrencilerin dinleme (Malmir ve Shoorcheh, 2012) okuma (Fahim

ve Sa'epour, 2011; Fahim, Barjestehne ve Vaseghi, 2012), yazma (akt. Uğurlu 2018: Atiker, 2008; Bayran, 2015; Şenkaya, 2005) ve konuşma becerilerinde (Fahim ve Koleini, 2014) de gelişim gözlenmiştir.

Hızlı değişen ve gelişen dünyada ortaya çıkan gereksinimlerle bireylerin farklı biçimlerde düşünebilmesi önem arz etmektedir. Bilginin direk aktarılması, ezberlenmesi yerine düşünmeyi düşünebilme, düşünmeyi öğrenme, farklı düşünme becerilerine sahip olup hayata farklı yönlerden bakabilme farklı düşünebilme önem kazanmıştır. Düşünen, doğru ve anlamlı bilgiye ulaşmada zorluk çekmeyen, düşündüğünü hayata geçirebilen üreten bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda üst düzey düşünme becerilerin kazanılmasını sağlayacak programlar tasarlanmalı ve öğretmenler tarafından eğitim – öğretim ortamları oluşturulmalıdır. Bu anlamda bu çalışmanın amacı, İngilizce Dersi Öğretim Programında (9-12. sınıflar) yer verilen kazanımlardaki üst düzey düşünme becerilerini tespit etmek, açıklamak; üst düzey düşünme becerilerini geliştirme yolları üzerinde durmak ve bu becerileri geliştirmeye yönelik öneriler sunmaktır. Bu bağlamda, araştırmanın problem cümlesi ve alt problem cümleleri şunlardır:

2018 İngilizce Dersi Öğretim Programındaki (9-12) kazanımlar, üst düzey düşünme becerileri açısından nasıl değerlendirilebilir?

Alt problem cümleleri:

1. İngilizce dersi (9-12. sınıf) dinlemeye yönelik kazanımlar, üst düzey düşünme becerileri açısından nasıldır?
2. İngilizce dersi (9-12. sınıf) yazmaya yönelik kazanımlar, üst düzey düşünme becerileri açısından nasıldır?
3. İngilizce dersi (9-12. sınıf) konuşmaya yönelik kazanımlar, üst düzey düşünme becerileri açısından nasıldır?
4. İngilizce dersi (9-12. sınıf) yazmaya yönelik kazanımlar, üst düzey düşünme becerileri açısından nasıldır?

4. YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Özdemir (2010) nitel araştırmayı sosyal olguların içinde buldukları ortamda gözlem, görüşme ya da belgeleri değerlendirme yolu ile bilgi elde ete ve bu bilgileri analiz ederek sonuca ulaşma olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır ve yazılı materyallerin incelenmesi amaçlanmıştır. Doküman analizi yazılı haldeki belgelerin sistematik ve derinlemesine incelenmesi için kullanılan nitel bir analiz yöntemidir (Wach, 2013).

Elde edilen veriler betimsel analiz yolu ile analiz edilmiştir. Bu yaklaşımda elde edilen veriler belirlenen temalara göre incelenir ve yorumlanır (Yıldırım & Şimşek, 2005). Bu çalışmada üst düzey düşünme becerileri ile ilgili olarak literatür taraması gerçekleştirilmiş 6 tema altında sınıflama yapılmıştır. Bu düşünme becerileri eleştirel, yansıtıcı, yaratıcı, analitik, metabilşsel ve yanal düşüncedir. Daha sonra 2018 İngilizce Dersi Öğretim Programında yer alan 9-12. Sınıflara ait kazanımlar bahsi geçen üst düzey düşünme becerilerine göre kodlanmıştır, analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Araştırmanın Modeli

2018 İngilizce Dersi Öğretim Programı (9-12. Sınıflar) kazanımlarının üst düzey düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli betimleyici bir modeldir ve tanımlananlar olduğu gibi dile getirilir (Sönmez & Alacapınar, 2016). Veriler doküman inceleme yoluyla toplanmıştır. 2018 İngilizce Öğretim Programı taranmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini T.C. Millî Eğitim Bakanlığı 2018 İngilizce Dersi Öğretim Programındaki (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) tüm kazanımlar; örneklemini ise amaçlı örneklem yolu ile seçilmiş 9-12. Sınıflara ait kazanımlar oluşturmaktadır. Amaçlı örnekleme yönteminde örnekleme dâhil edilecek kısımları araştırmacı araştırmanın amacına uygun olarak deneyim ve gözlemlerinden kendi yargısı ile belirler (Ural & Kılıç 2011).

4.3. Verilerin Toplanması

Veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman inceleme yazılı materyallerin analizini sistemli bir şekilde incelemektir (Sönmez & Alacapınar, 2016). İngilizce Dersi Öğretim Programı (9-12. sınıflar) incelenmiş, kazanımlar belirlenmiş ve veriler toplanarak üst düzey düşünme becerileri açısından değerlendirilmiştir.

4.4. Verilerin Analizi

Araştırma problemi ve araştırma sonuçlarının yorumlanması ve elde edilen bulguların tartışılması için önce alanyazın taranmıştır. Literatür çalışmaları sonrasında tematik çerçeve oluşturulmuştur. Buna göre eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme, analitik düşünme, metabilşsel (üst bilişsel) düşünme, yanal düşünce (lateral) olarak temalar belirlenmiştir. Bu temalar doğrultusunda MEB'in yayımlanmış olduğu 2018 9-12. Sınıflar İngilizce Dersi kazanımlarındaki üst düzey düşünme becerileri tespit edilmiş, gruplandırılmış ve dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri kazanımları açısından değerlendirilmiştir.

Üst Düzey düşünme becerilerinin uygunluğu konusunda uzman kanıları alınmıştır. Eğitim Bilimleri alanında uzmanlaşan 4 uzman tarafından değerlendirilen beceriler üzerinde gerekli düzeltmelerden sonra % 90 oranında anlaşma sağlanmıştır. Miles & Huberman'a göre bu oran araştırmanın güvenilirliği açısından yeterlidir. Güvenirlik oranı uzlaşılabilir kodların uzlaşılabilir ve uzlaşılabilir kod sayısına bölünmesi ile elde edilir (Miles & Huberman, 1994). Betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Daha sonra bulgular tablo haline getirilmiştir. Veriler yorumlanmıştır. Elde edilen veriler, ilgili tanımlar bağlamında yorumlanmıştır.

5. BULGULAR

Bulgular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda tablolaştırılarak sunulmuştur.

5.1. Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Görüldüğü Kazanımlar

Tablo 1. Dinleme Becerisi İle İlgili Kazanımlar

Kazanımlar	Üst Düzey Düşünme Becerisi/Becerileri
Kayıtlı bir metnin dinlemesi için yönergeleri uygular.	Yansıtıcı Düşünme, Metabilş Düşünme
Bir konu hakkında belirli bilgileri tespit eder.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Kaydedilmiş bir metnin / videonun konusu ile ilgili sorulara yanıtlar verir.	Yaratıcı Düşünme
Talimatlarla ilgili bilgileri dinledikçe nesnelerin yerini bulur.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir konu hakkında kaydedilmiş bir sohbeti yeniden sıralar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir metnin konusunu tanıdık kelimeler yardımıyla belirler.	Yaratıcı Düşünme
Zaman ifadelerini günlük rutinlerinde tanımlar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir restoranda yemek sipariş etmek için sık kullanılan ifadeler hakkında tahminde bulunur.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Kaydedilmiş bir metin / videoda bir konu ile ilgili bilgileri düzenler.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir röportajda sorulara / ifadelere cevap verir.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme

Bir konu hakkında bir diyalogda eksik kısımları doldurur.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir metinde bir konu ile ilgili en sık kullanılan ifadeleri tanıır.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Metin/videoda gelecekteki planların ve düzenlemelerin ayrıntılarını yakalar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Dinlenen metinle ilgili soruları cevaplar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Olayları doğru sıraya koyar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Kısa belgeselleri izleyerek bir konu ilgili belirli bilgileri çizelgelerde bulur.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Dinlenen bir öykünün sonunu yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Dinlenen bir öyküde yer alan olayları zamansal sıralama ile şemalaştırır.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir durum ile ilgili cümleleri analiz eder.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Video/metinde teknoloji ile ilgili kişisel görüşlerini ifade eder.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir konu ile ilgili, videodan tanıdık olmayan kelimelerin anlamlarını çıkarmak için bağlamsal ipuçlarını kullanır.	Yansıtıcı Düşünme, Metabiliz Düşünme
Metindeki nesnelere ve kişilerle ilgili betimleyici kelimeleri kategorize eder.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Metinde işle ilgili konularda gerçek bilgileri tespit eder.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Metindeki konuşmalar ile resimler arasında ilişki kurar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Metin / videoda ilgili ve / veya ilgisiz bilgileri belirler.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Kaydedilmiş bir metnin / videonun konusu ve ana fikri hakkında tahminde bulunur.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Metin aracılığıyla iyi bir arkadaşın nitelikleri hakkında çıkarımlar yapar.	Yaratıcı Düşünme
Metin / videoda bir konu ilgili sözcük ve jargonun anlamını tahmin eder.	Yaratıcı Düşünme
Metin / videoda bir konu ilgili olumlu ve olumsuz ifadeleri ayırt eder.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Metin / videoda bir konu hakkında bir sohbeti kendi cümleleri ile tamamlar.	Yaratıcı Düşünme
Metin / videoda yapılması gerekenleri listeler.	Yaratıcı Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme,
Teknolojik gelişmelerle ilgili bir videonun ana fikrini bulur.	Yaratıcı Düşünme
Karşılıklı bir konuşmayı dinleyerek bağlama (kimler arasında, nerede, ne zaman, kim vb.) ilişkin tahminde bulunur.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme

Bir kişinin karşı tarafa vermek istediği mesajı anlayabilme ve tepki ortaya koymayı ifade eden (Demirel, 2002) dinleme kazanımlarında yaratıcı, analitik, eleştirel, yanal, yansıtıcı ve metabilizsel düşünme becerileri görülmüştür ve yaratıcı, analitik ve eleştirel düşünme becerileri daha baskındır.

Tahminde bulunur, çıkarım yapar, kişisel görüşlerini/ kendi görüşlerini ifade eder vb. gibi yapılar yeni ve özgün ürünler ortaya koymasını gerektirdiğinden bu kazanımlar yaratıcı düşünme becerisini ifade eder. Cevap verir, sözlü olmayan mesajları kavrar, görüş bildirir, tespit eder, sıralar, listeler, düzenler, eksik kısımları doldurur, ayrıntıları yakalar, uygun yeri bulur, şemalaştırır, kategorize eder, ilişki kurar, ayırt eder vb. kazanımlar ise problem çözme becerilerine hitap ettiği ve bir probleme karşı analiz etmeyi eleştirel gözle bakmayı gerektirdiği için bu yapılar analitik ve eleştirel düşünme becerileri kazanımları olarak nitelendirilebilir. Fikirler arası bağlantıları, sebep sonuç ilişkilerini analiz etme, belli bir ölçüte göre değerlendirme söz konusudur. Bir yargıyı değerlendirirken en iyi seçeneğin hangisi olduğuna karar verip kendi fikrinin anlamlı ve mantıklı bir biçimde ifade etmek söz konusudur. Çıkarımlardan yola çıkarak

bir sonuca ulaşmak (Çakır 2013) olduğu için analitik ve eleştirel düşünme becerilerinden bahsedebiliriz.

Yönergeleri uygular, ipuçlarını kullanır gibi kazanımlar ise yansıtıcı ve metabilişsel düşünme becerilerini ifade etmektedir. Bireyin öğrenme sürecinde kendisi için etkili olabilecek olanı belirlemesi ve bunlar hakkında planlama yapması metabiliş ve yansıtıcı düşünme becerilerini kapsamaktadır. Yanal (lateral) düşünmede ise farklı bir biçimde düşünme baskındır bu sebeple, bir öykünün sonunun yazılması ya da sık kullanılan ifadelerin tahmin edilmesi vb. kazanımlar lateral düşünmeyi kapsamaktadır.

Sonuç olarak, üst düzey düşünme becerileri kullanabilmek öğrencilere durumları kendi cümleleri ile ifade edebilme, problemleri analiz edebilme, alternatif yolları düşünebilme, sahip olduğu bilgi, beceri ve tecrübeyi de transfer edebilme, problemin mantıksal olarak doğruluğunu da kontrol edebilmesini sağlayabilmektedir (Aydemir & Kubanç, 2014).

Tablo 2. Konuşma Becerisi İle İlgili Kazanımlar

Kazanımlar	Üst Düzey Düşünme Becerisi/Becerileri
Kendisini ve aile üyelerini tanıtır.	Yaratıcı Düşünme
Kişisel eşyaları hakkında soru sorar cevaplar.	Yaratıcı Düşünme
Bir konu hakkında sorular sorar.	Yaratıcı Düşünme
Çevrelerindeki insanları, yerleri ve nesnelere karşılaştırır.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Nesnelerin ve yerlerin konumu hakkında sorular sorar ve cevaplar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Serbest zaman aktiviteleri ile ilgili görüşlerini ifade eder.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Yetenekleri hakkında konuşur.	Yaratıcı Düşünme
Farklı kişilerin özelliklerini, fikirlerini ifade ederek karşılaştırır.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Resimlerdeki mevcut eylemleri tanımlar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Uçak / otobüs / tren bileti satın almak için en sık kullanılan ifadeleri kullanır.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Ziyaret ettiği yerlerin bazı temel kültürel farklılıkları hakkında konuşur.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Daha önce araştırdığı bir konu hakkında kısa ve basit bir sunum yapar.	Yaratıcı Düşünme
Sosyal yaşamdaki yükümlülük, sorumluluk ve yasakları ifade eder.	Yaratıcı Düşünme
Gelecekle ilgili tahminlerde bulunur.	Yaratıcı Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Fikirlerini bildirerek başkalarına katılır/katılmaz.	Yaratıcı Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir sonuç çıkarmak için bir metni gözden geçirir.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir hikâyeyi efsanevi bir figür olarak canlandırır.	Yaratıcı Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir problemin sonuçları hakkında konuşur.	Yaratıcı Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Neden ve sonuçları belirterek yenilikler hakkında yorum yapar.	Yaratıcı Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir kahraman olsa ne yapacağını konuşur.	Yaratıcı Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme

Kişisel bir deneyim hakkında konuşur.	Yansıtıcı Düşünme, Metabiliz Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Geçmiş olaylar hakkındaki pişmanlıkları ve dilekleri hakkında konuşur.	Yansıtıcı Düşünme, Metabiliz Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Geçmişte yaşanan olayların sonuçlarından çıkarımlarını ifade eder.	Yansıtıcı Düşünme, Metabiliz Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir konu hakkında fikir alışverişinde bulunur.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bazı konuların geliştirilmesi konusunda önerilerde bulunur.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Problemlere çözüm önerir.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Pişmanlıklarını, dileklerini ve özürlerini ifade eder.	Yansıtıcı Düşünme, Metabiliz Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme

Konuşma sadece seslerin karşı tarafa iletilmesi anlamına gelmemektedir. Mantıklı bir sıra ile bilgi içeriğinin de aktarılması demektir (akt. Uğurlu 2018: Atiker, 2008). Mesajın net anlaşılabilir olması da gerekmektedir. Hazırlıksız konuşmaların yapılması, bir problemin çözümü için düşünme, analiz etme ve çözüm önerileri üretme açısından üst düzey düşünme becerilerin aktif olarak kullanılması gerekmektedir. Üst düzey becerilerin kullanılması hem mesajı ileten hem de alan kişinin problemleri çözebilmesi, çıkarım yapabilmesi ve mantıklı sonuçlara ulaşabilmesi açısından önemlidir. 9-12. Sınıf İngilizce konuşma kazanımlarında yaratıcı, analitik, eleştirel, yanal, yansıtıcı ve metabilizsel düşünme becerileri görülmüştür ve dinleme becerilerinde olduğu gibi yaratıcı, analitik ve eleştirel düşünme becerileri daha baskındır.

Sorular sorar/cevaplar, talimat verir, görüş ifade eder, bir konu hakkında konuşur, sunum hazırlar, ifade eder, tahminde bulunur, bir hikayeyi canlandırır, problem sonuçları hakkında çözüm yolları bulur, yorum yapar, gelecek hakkında tahminlerde bulunur gibi kazanımlar, öğrencilerin kişisel bilgileri ile bir konuyu yorumlamaları ve kendi bilgilerini yapılandırmaları ile oluştuğu için yaratıcı düşünme becerisi bu kazanımlarda baskın olarak görülmüştür. Karşılaştırır, gözden geçirir, deneyimler hakkında konuşur, çıkarımlar yapar, önerilerde bulunur, çözüm üretir, tahminde bulunur, yorum yapar vb. kazanımlar da eleştirel ve analitik düşünmeyi kapsamaktadır. Bilginin anlamlandırılması, zihinsel süreçlerin aktif olarak kullanılması ve akıl yürütme süreci söz konusudur. Görüşlerini ifade eder kazanımı da çok boyutlu bakış açısını içerdiği için yanal düşünmeyi kapsamaktadır.

Bilişsel süreçlerin sorgulanmasını içeren geçmiş olaylar ve pişmanlıklar hakkında konuşur, çıkarımları hakkında konuşur vb. kazanımlar metabiliz ve yansıtıcı düşünmeyi içermektedir.

Tablo 3. Okuma Becerisi İle İlgili Kazanımlar

Kazanımlar	Üst Düzey Düşünme Becerisi/Becerileri
Bazı konular hakkında metinde belirli bilgileri bulur.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir konu hakkında bir metnin ana fikrini bulur.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Fikirlerini bildirerek kişilerin özelliklerini karşılaştıran bir metin yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Kültürlerarası farklılıklarla ilgili bilgilendirici metinlerin ana noktalarını kavrar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme

Dünya mirası ile ilgili bir metin hakkında soru sorar ve cevaplar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Olayları kısa bir öyküde sıralar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Günlük yaşamla ilgili bir metni grafik düzenleyici olarak diyagram haline getirir.	Yaratıcı Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir konu hakkındaki soruları yanıtlar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Geçmişte ve 21. Yüzyılda yaşam tarzları ve gelenekleri arasındaki farklılıkları yazılı bir metinle belirler.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir rota çizmek için yazılı talimatlardan yararlanır.	Yansıtıcı Düşünme, Metaboliş Düşünme
Yararlı ipuçlarının olası sonuçlarını çıkarmak için bağlamsal ipuçlarını kullanır.	Yansıtıcı Düşünme, Metaboliş Düşünme
Dünyadaki çeşitli mutfakları sınıflandırmak için bir metni değerlendirir.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir konu hakkındaki bir metindeki bağlamsal ipuçlarını kullanarak alışılmadık kelime dağarcığının anlamını tahmin eder.	Yansıtıcı Düşünme, Metaboliş Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir konu üzerine bir metnin ana fikrini bulur.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir kısa öyküyü (olay örgüsü, sahne, doruk noktası, karakterler vb.) özetlemek için analiz eder.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Metindeki bilgileri başka kelimelerle ifade eder.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir metinde geçmiş olaylar için sonuçlar çıkarır.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme, Yansıtıcı Düşünme, Metaboliş Düşünme
Metindeki ana fikri destekleyici ayrıntılardan ayırt eder.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme, Yansıtıcı Düşünme, Metaboliş Düşünme
Bir okuma metninde bir konu hakkındaki fikirlerden insanların tercihlerini çıkarır.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
İlgili soruları cevaplamak için görüşmeleri analiz eder.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Tartışmacı metinlerdeki ana sonuçları belirler.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Paragrafları doğru ifadeler / görsellerle eşleştirir.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Metindeki belirli bilgileri tanımlar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Belirli bilgiler için bir metni tarar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir okuma parçasını özetler.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bilgileri kategorize eder.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme

9-12. Sınıf İngilizce okuma kazanımlarında yaratıcı, analitik, eleştirel, yanal, yansıtıcı ve metabilişsel düşünme becerileri görülmüştür ve analitik ve eleştirel düşünme becerileri daha baskındır. Bir metin vb. okurken metnin anlamlandırılması için çeşitli stratejilerin kullanılması analitik ve eleştirel düşünmenin de aktif olarak kullanıldığını göstermektedir.

Öğrencinin problemi çözerken talimatlardan yararlanması, ipuçlarını kullanması, geçmiş deneyimlerden yararlanması, destekleyici ayrıntılara dikkat etmesi gibi kazanımlar bireyin kendi öğrenme ve düşünme süreçlerinin farkında olduğunu içerdiğinden metabilişsel ve yansıtıcı

düşünme kapsamındadır. Geçmişteki yaşantılarla bağ kurma ve kendi performansına göre öğrencinin kendini değerlendirmesi anlamlarına gelmektedir. Öğrencinin kendi öğrenmesi ile ilgili olarak stratejiler geliştirmesi ve bu doğrultuda okumalarını gerçekleştirmesi söz konusudur. Sıralar, farklılıkları belirler, değerlendirir, tahmin eder, ana fikri bulur, ayırt eder, çıkarımda bulunur, eşleştirir, özetler, kategorize eder vb. kazanımlar analitik ve eleştirel düşünme becerileri kapsamındadır.

Üstbilişsel farkındalık düzeyi yüksek olan bireylerin okuduğunu anlama ve anladıklarını problem çözme sürecinde kullanma becerilerinin de yüksek olduğu çeşitli çalışmalarla ortaya konulmuştur (Balcı, 2007; Doğan, 2013; Van der Walt & Maree, 2007). Bu kapsamda bu becerileri aktif olarak kullanan öğrenciler okuduklarını anlama ve anladıklarını hayata geçirme noktasında başarılı olabileceklerdir.

Tablo 4. Yazma Becerisi İle İlgili Kazanımlar

Kazanım	Üst Düzey Düşünme Becerisi/Becerileri
İki özelliği karşılaştıran bir çizelge doldurur.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Farklı ortamları cümle ve ifadelerle tanımlar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir bloga fikirlerini yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir konu hakkında kısa bir paragraf yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Fikirlerini bildirerek özellikleri karşılaştıran metin yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Neden belirterek bir konu hakkında bir dizi cümle yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir konu ile ilgili afiş / broşür hazırlar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Gelecek planları hakkında paragraf yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bitmemiş bir öykünün sonunu yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir konu hakkında e-posta yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Gezi rehberi hazırlar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Kurallara uymadıklarında olası sonuçlar hakkında paragraf yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir tavsiye mektubu yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir konu hakkında neden-sonuç paragrafı yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir konu hakkında blog hazırlar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
CV / niyet mektubu yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
İlgi alanları ve yetenekleri hakkında paragraf yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir kısa öykünün eksik kısımlarını kendi sözcükleriyle tamamlar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir konu hakkında deneme yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme

Görüş ve pişmanlıklarını yazar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme, Yansıtıcı Düşünme, Metaboliş Düşünme
Bir olayı eleştirmek için bir mektup yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir konu hakkında rapor yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir konu hakkında kitapçık hazırlar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir problemin toplumsal etkilerini ve çözümlerini içeren tartışmalı bir makale yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir konu hakkında sloganlar yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir konu hakkında bir anket raporu yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Nedenlerini belirterek bir konu hakkında bir fikir yazısı yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Bir haber / geçmiş bir deneyim / hayali bir hikâye yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Hayali bir geleceği tanımlar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir siber oyun senaryosu oluşturur.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir duyuru hazırlar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir organizasyona başvuru mektubu yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme
Bir konunun lehine ve aleyhine bir makale yazar.	Yaratıcı Düşünme, Yanal Düşünme, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme
Konu ile ilgili deneyim, duygu ve olayları ayrıntılı olarak anlatan kişisel mektuplar yazar.	Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme, Yansıtıcı Düşünme, Metaboliş Düşünme

Tablo 4’de yer alan kazanımlar incelendiğinde, yazma kazanımlarında yaratıcı, yanal, analitik, eleştirel, yansıtıcı ve metabilişsel düşünme becerileri görülmüştür ve yaratıcı, yanal, analitik ve eleştirel düşünme becerileri daha baskındır. Yazma eylemi, öğrenilen bilginin özgün bir biçimde yansıtılması olarak düşünüldüğünden ve farklı düşünme yolları ile ortak bir bütün oluşturulduğundan baskın olan tüm becerileri kapsadığı söylenebilir. Özgün fikirlerin üretilmesi yaratıcı düşünme becerisini, farklı yolların düşünülmesi yanal düşünmeyi, problemlerin anali edilip çözüm yollarının oluşturulması analitik ve eleştirel düşünmeyi içermektedir. Kazanımlarda farklı metin türlerinin yazılmasından bahsedilmiştir. Bu kazanımlar öğrencinin kişisel görüşlerini içerdiği ve çok boyutlu düşünmeyi teşvik ettiği için yaratıcı ve yanal düşünme becerileri kapsamındadır. Özellikle yazma kazanımlarında yaratıcı ve yanal düşünme becerileri iç içedir. Yaratıcı düşünen bireylerin farklı bakış açılarına sahip olmaları sebebi ile yanal düşünmeden de aynı anda bahsetmek mümkündür (Ünveren Kapanadze, 2018).

Yazma stratejilerinin uygulanması, deneyimlerden faydalanılması yansıtıcı ve metabilişsel düşünme becerilerini kapsamaktadır.

Farklı çözüm yollarının bulunması, olası sonuçların yazılması, neden-sonuç paragraflarının ve fikir yazılarının oluşturulması için bilginin değerlendirilmesi, analiz edilip tekrar yapılandırılması

söz konusudur. Bu sebeple bu kazanımlarda eleştirel ve analitik düşünme becerilerinin kullanıldığı gözlenmiştir.

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

İngilizce öğretim programlarında öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımların yer almakta ve bu kazanımların eğitim öğretim ortamlarında öğretmenler tarafından öğrencilerin davranışlarına dönüştürülmesi istenmektedir. 9-12. Sınıflar İngilizce Dersi Öğretim programının kazanımlarında yer alan üst düzey düşünme becerileri 4 temel beceri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine göre gruplandırılmış, incelenmiş ve yorumlanmıştır. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yanal (lateral) düşünme, yansıtıcı (yansıtmacı) düşünme, analitik düşünme, metabilşsel (üst bilişsel) düşünme becerilerinin kazanımlarının çoğunluğunun öğretim programında yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda yapılan literatür araştırmasında, İngilizce dersi ile ilgili olarak kazanımların incelenmediği gözlenmiştir. Araştırma sonucunda, araştırmada bahsi geçen tüm üst düzey düşünme becerilerini kapsayan bir araştırmaya da rastlanmamıştır. Eğitim – öğretim ortamında uygulanan modellerle öğrencilerin becerilerden bir kısmına sahip olup olmadığı ölçülmeye çalışılmıştır. Uygulanan öğretimin öğrencilerin yansıtıcı düşünmelerine (Baş & Beyhan, 2012; Akın (2016), eleştirel ve problem çözme becerilerine (Fahim & Koleini, 2014; Akran & Babaoğlu, 2019) olumlu katkılarda bulunduğu gözlenmiştir.

Kazanımların (Tablo 1–4) incelenmesi sonucunda, İngilizce öğretim programları hazırlanırken temel dil becerilerinin yanı sıra düşünme becerilerinin de program tasarımında göz önünde bulunduğu sonucuna ulaşılabilir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, kazanımların sadece tek bir düşünme becerisini ifade etmediği, tüm becerilerin iç içe olduğu gözlenmiştir. Üst düzey düşünme becerileri birbirleri ile güçlü ilişkilere sahiptir ve birbirleriyle alakalı ve iç içedir (Ergüven, 2011; Moon, 2004). Bu beceriler hem birlikte geliştirilir hem de birbirine olumlu katkılar yapar denilebilir (Şahan & Kalkay, 2014). Tablolar değerlendirildiğinde, aynı kazanımda birkaç düşünce bir arada görülebilmektedir. Problemlerle ilgili olarak eleştirel bakış açısı ile bakılıp, analiz edilip, farklı çözüm yollarının üretilmesi, hem eleştirel hem de analitik düşünmenin özellikleridir. Deneyimlerden yararlanıp, geleceğe yön vermek, kendi öğrenmelerinde bu doğrultuda farklı stratejiler uygulayıp, temellendirmek hem metabilş hem yansıtıcı düşünmenin özelliklerini içermektedir. Farklı çözüm yollarının düşünülmesi ve bu çözüm yolları sonucunda özgün fikirlerin ortaya çıkması sebebi ile hem yanal hem de yaratıcı düşünme kazanımları bir arada görülebilmektedir.

7. ÖNERİLER

- ✓ Programda yer alan üst düzey düşünme becerilerinin (eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı (yansıtmacı) düşünme, analitik düşünme, metabilşsel (üst bilişsel) düşünme becerileri) ders kitapları ve araç gereçlerle desteklenebilir.
- ✓ Bu becerilerin uygulanması için öğretmenlere in bilgi ve becerilerle donatılmış olması gerekmektedir. Becerilerin kazandırılabilmesi için öğretmenin bu becerilere hâkim olması, öğrencilere rol model ve rehber olması gerekmektedir. Bu açıdan öğretmenlerin üst düzey düşünme becerilerinin gelişimi sağlanabilir,
- ✓ Farklı öğretim programları üst düzey düşünme beceriler açısından incelenebilir,
- ✓ Farklı ders ortamlarında bu becerilerin etkisi incelenebilir şeklinde öneriler verilebilir.

KAYNAKÇA

Akın, A (2016). *Yabancı Dil Öğretiminde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanımının Lise 12. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel, Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Ve Öğrencilerin Yabancı Dil Öğrenme Tutumlarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın.

Aktan, C. C., Vural, İ. Bilgi Toplumu, Yeni Temel Teknolojiler ve Yeni Ekonomi, *Yeni Türkiye, Bilim ve Teknoloji Özel Sayısı*. 88 (1).

Aydemir, H., Kubanç, Y. (2014). Problem Çözme Sürecinde Üstbilişsel Davranışların İncelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 9(2). www.turkishstudies.net, DOI: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6555, p. 203-219.

Balcı, G. (2007). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sözel Matematik Problemlerini Çözme Düzeylerine Göre Bilişsel Farkındalık Becerilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Baş, G. Beyhan, Ö. (2012). İngilizce Dersinde Yansıtıcı Düşünme Etkinliklerinin Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Derse Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1(2), 128-142.

Bayran, D., (2015), *The Effect Of Webquest Supported Critical Thinking Instruction On The Critical Thinking Disposition And L2 Writing Performance Of Turkish Preservice EFL Teachers*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Çakır, N. (2013). *Üniversite Eğitiminin Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Demirel, Ö (2002). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: PegemA yayıncılık.

Demirel, Ö. (2010). *Eğitim sözlüğü (4. Baskı)*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Dewey, J. (1910). *How We Think*. Boston, MA: D.C. Heath & Company.

Doğan, A. (2013). Üstbiliş ve Üstbilişe Dayalı Öğretim. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*. 3.

Ergüven, S. (2011). *Öğretmenlerin Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi. Niğde.

Ersözlü, Z. N. (2008). *Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirici Etkinliklerin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Ersözlü, Z. N., Arslan, M. (2009). The Effect Of Developing Reflective Thinking On Metacognitive Awareness At Primary Education Level In Turkey. *Reflective Practice*, 10(5), 683-695

Ersözlü, Z. N., Kuzu, H. (2011). İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirme Etkinliklerinin Akademik Başarıya Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 141-159.

Fahim, M. ve Koleini, A., (2014), The Relationship Between Critical Thinking Ability Of Iranian EFL Learners And Their Speaking Skills, *International Journal of Language Learning and Applied Linguistics World*, 5(4), 233-241.

Fahim, M. ve Sa'eeppour, M., (2011), The Impact Of Teaching Critical Thinking Skills On Reading Comprehension Of Iranian EFL Learners, *Journal of Language Teaching and Research*, 2(4), 867-874.

Fahim, M., Barjesteh, H. ve Vaseghi, R., (2012), Effects Of Critical Thinking Strategy Training On Male/Female EFL Learners' Reading Comprehension, *English Language Teaching*, 5(1), 140-145

HayGroup. (2010). Raising Achievement in Our Schools: Models of Excellence For Headteachers in Different Settings. <http://www3.nccu.edu.tw/~mujiinc/teaching/9-101principal/refer9-1%28kpool-hay-models-of-excellence-parts-1-2%29.pdf>

İnciman Çelik, T. (2018). Öğretmenlerin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. *Researchgate*.

Keskinkılıç Yumuşak, G. (2015). Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri ve Mesleğe Yönelik Tutumları. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4(2): 466-481

Kızılkaya, G., Aşkar, P. (2009). Problem Çözmeye Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerisi Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*. 34 (154).

Lee, H. J. (2005). Understanding and Assessing Preservice Teachers Reflective Thinking. *Teaching and Teacher Education* 21, 699-715.

Malmir, A. ve Shoorcheh, S., (2012), An Investigation Of The Impact Of Teaching Critical Thinking On The Iranian EFL Learners' Speaking Skill, *Journal of Language Teaching and Research*, 3(4), 608-617.

Miles, M, B.,Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nd Ed). Thousand Oaks, CA: Sage

MEB 2016 Sosyal Bilgiler Eğitim Programı.

MEB 2018 İngilizce Ortaöğretim Öğretim Programı.

Meral, E., Semerci, Ç. (2009). Yeni (2006) İlköğretim İngilizce Programını Uygulayan Öğretmenlerin Eleştirel ve Yansıtıcı Düşünceleri, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*,8(1), 50-54.

Moon, J. A. (2004). *A Handbook Of Reflective And Experiential Learning Theory And Practice*. London: Routledge Flamer.

Onargan, T., Cöcen, İ. Akar, A. Tatar Ç. Köktürk, U. Mordoğan, H. ve Batar, T. (2004). Maden Mühendisliği Eğitiminde Probleme Dayalı Öğretim (PDÖ) için Yapılanma Modeli [A Structuring Model For The Problem-Based Teaching (PBT) in Mining Engineering Education]. I.Ulusal Mühendislik Kongresi, 20- 21 Mayıs 2004, Eski Foça, İzmir

Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,11(1), 323-343.

Özden, Y. (1998). *Öğrenme Ve Öğretme*. İkinci Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Palandökenliler, İ. (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Yaratıcı Düşünme Becerisi Açısından Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çukurova Üniversitesi. Adana.

Semerci, N. (2000). Kritik Düşünme Geliştirilebilir Mi? *Yaşadıkça Eğitim*, 66, 30-34.

Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim*. Ankara: Gönül Yayıncılık.

Sönmez, V. Alacapınar, F. G. (2017). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Genişletilmiş 4. Baskı. Anı Yayıncılık. Ankara.

Şahan, H. (2011) Öğretmen Adaylarının Sahip Olduğu Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri. Sempozyum: *I. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi*. Anadolu Üniversitesi

Şahan, H., Kalkay, İ. (2014). 6.-7. ve 8. Sınıf Öğretim Programlarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9(8): 775-792.

Şeker, M. (2014). Singapur Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Ve Bu Programın Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İle Karşılaştırılması. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, (Sosyal Bilimler), Volume 9(2)*, Winter, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6204 p. 1417-1439.

Şenkaya, E., (2005), The Effect Of Using Critical Thinking Skills On Success In Teaching Writing In A Foreign Language, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Tuncer, Ç (2010). Türkçe Dersinde Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi. *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama*, 34-50.

Uğurlu, M. (2018). İngilizce Öğrenme Sürecinde Konuşma Edimi İle Eleştirel Düşünme Becerisi Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.

Ural, A., Kılıç, İ., (2011) *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, Detay Yayıncılık, Ankara.

Ünver, G. (2007). *Yansıtıcı Düşünme*. Ö. Demirel (Ed.), Eğitimde Yeni Yönelimler (3. Basım), (137- 148). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Ünveren Kapanadze, D. (2018). 2018 Türkçe Öğretim Programındaki Kazanımların Üst Düzey Düşünme Becerileri Bağlamında İncelenmesi. *Millî Eğitim* 48(223): 83-111.

Van Der Walt, M. & Maree, K. (2007). Do Mathematics Learning Facilitators Implement Metacognitive Strategies, *South African Journal of Education*, 27 (2).

Wach, E. (2013). Learning About Qualitative Document Analysis. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4>

Wade, C. (1995). Using Writing To Develop And Assess Critical Thinking. *Teaching Of Psychology*, 22 (1), 24-28.

Yenilmez, K., Yolcu, B. (2007). Öğretmen Davranışlarının Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Gelişimine Katkısı. *Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 95-105.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.